

Paa hvilken Maade kan man sikre sig et effektivt og permanent Arbeide for Fangerne i de smaa Fængsler?

(Besvarelse til Spørgsmaal 3 i Sektion 2 ved Fængselskongressen i Washington 1910).

Af Fængselsdirektor Segelke-Thrap, Kristiania.

Blandt de penitentiære Opgaver indtager Spørgsmaalet om Fangernes Arbeide en vigtig og fremskudt Plads.

Naar jeg søger at besvare det opstillede Spørgsmaal, sker det særlig med Forholdene i Norge for Øje. Men jeg maa antage, at hvad her udtales ogsaa i større eller mindre Udstrækning vil have Anvendelse under andre Forhold.

Fangernes Arbeide udgjør paa den ene Side en væsentlig Del af deres Straf, men er paa den anden Side den største Velgjerning mod dem selv ved at holde dem oppe, fysisk, intellektuelt og moralsk, samtidig som det er et neppe vurderligt Led i Midlerne til Disciplinens Haandhævelse.

Man kan i Korthed sammenfatte Opgaven i sin Almindelighed i følgende Grundprinciper:

1. Arbeidet maa passe bedst mulig for det størst mulige Antal Fanger, stemme med deres naturlige Anlæg, Udvikling og Kræfter, samtidig som det for Straffangernes Vedkommende paalægger dem en kjendelig, med Strafondet forenlig Tvang.

2. Det maa ikke virke nedbrydende paa Fangernes Helbred eller Kræfter, men gjengive dem til det fri Samfund som brugbare Medlemmer af dette og om mulig i og for sig skaffe dem deres Brød efter Losladelsen.

3. Det maa være forenligt med Fængslets Økonomi uden samtidig at øve en paa den fri Konkurrence skadelig Indflydelse.

Alle Tidens Erfaring har vist de overordentlige Vanskeligheder ved at fyldestgjøre disse ideale Krav. Selv ved de største og moderneste Fængselsetablissementer, som raader over selvstændig Administration og fagdannet Betjening, og hvor man har til sin Disposition særskilte Regnskabsførere og Forvaltere, viser det sig, at man i Omstændighedernes Medfør har været nødt til at slaa noget af, snart paa den ene Kant, snart paa den anden. Det er da en Selvfølge, at Vanskelighederne stiger, eftersom man fra de store, fuldkomment udstyrede Etablissementer, beregnet paa Fanger med relativt lange Straffetider, følger Trinene nedover til de ganske smaa, specielt Lokalfængslerne, hvor der kun hensidder Fanger enten til Afsoning af ganske korte Frihedsstraffe eller i midlertidig Varetægt.

Her fortæller Vanskelighederne sig i et Problem.

Dersom det var muligt, vilde den simpleste Maade at løse dette Problem paa være i den størst mulige Udstrækning at sløife disse smaa Fængsler og koncentrere Fangebelægget i et mindre Antal større og fyldigere udstyrede Etablissementer, selv om disse fremdeles maatte beholde sin Karakter af lokale Institutioner, fordelt efter Retssteder og Befolkningscentra.

Dette vilde dog ihvertfald være at hugge Knuden over istedetfor at søge at løse den. Og desuden vil denne Udvei kun staa aaben i Lande med en tæt og jævnt fordelt Befolkning og med hurtig og uhindret Forbindelse mellem de forskellige Landsdele. Hvor derimod, som f. Eks. i Norge, Indbyggerne lever spredt over uhyre Arealer med de større Befolkningscentra skilt fra hinanden ved vide Ødemarker, mægtige Fjeldskraaninger og lange Havstykker, vil, al Udvikling af Samfærdselsmidlerne tiltrods; alene de økonomiske Hensyn lægge afgørende Hindringer iveien for selv en nogenlunde gennemført Koncentration. Her vil man til enhver Tid staa overfor Nødvendigheden af at holde ganske smaa Fængsler, og her maa det opstillede Spørgsmaal søges løst i alle dets Konsekvenser.

Nuvel, Spørgsmaalet om Fangernes Sysselsættelse i Fængslet er et af de vigtigste i Fangepleien. Men man pligter dog straks at gjøre den Indrømmelse, at det ikke er det aller vigtigste. Fængslets Idé, set i al dens Nøgenhed, er jo først og fremst at holde Fangen i Forvaring, enten dette sker for at lade ham udholde den ved Dommen tilmaalte Frihedsstraf eller for at sikre sig hans personlige Tilstedeværelse under en mod ham reist Retsforfølgning. Dersom disse Formaal sættes i Fare ved Anvendelsen af den ene eller den anden Behandlingsmaade, som i og for sig kan være saa formaalstjenlig eller velsignelsesrig den være vil, da maa denne Behandlingsmaade vige Plads for Hovedformaalet. Dette gjælder ogsaa Fangernes Sysselsættelse med nyttigt Arbejde, en Sats, hvis Rigtighed er bevist derved, at man i et givet Tilfælde maa anse sig fuldt berettiget til at belægge den farlige eller gjenstridige Fange med Jern eller andet Tvangsredskab, som hindrer ham i hans Lemmers fri Brug.

Rigtigheden heraf har man ofte saa let for at overse i de store Fængsler, hvor den talrige Betjening, de udstillede Vagtposter og den vaagne Natpatrulje borger for Fængslets Sikkerhed og Fangernes Tilstedeværelse. Ved de smaa Fængsler, hvor som hos os den hele Tjeneste ofte er betroet en enkelt Mand, der endog kan være ude over sine bedste Aar, skydes uvilkaarlig dette Hensyn i Forgrunden. Og dette forøger selvfølgelig i høj Grad Vanskelighederne ved at sysselsætte Fangerne med det Arbejde, som det i de store Fængsler falder naturligt og ubetænkeligt at betro dem.

Hvis imidlertid de smaa Fængsler alene var beregnet paa Strafafsoning, vilde Sagen ikke frembyde saa store Vanskeligheder. Det er jo allerede forlængst en fastslaaet Regel, at Straffe af længere Varighed skal udholdes i de centrale Fængsler. Og denne Regel fortsættes i Bestemmelsen om, at selv Fanger med forholdsvis korte Straffetider overføres til de noget større Lokalfængsler, som regelmæssig er fyldigere og sikrere udstyret. Tilbage bliver da kun de Fanger, som har

ganske korte Straffe, for det meste subsidiere Frihedsstraffe, der træder i Stedet for ubetalte Bøder.

Ligeoverfor saadanne Fanger behøver man som Regel ikke at gjøre sig større Skrupler. Dels er deres Straffetid saa ganske kort, at det ikke vilde være i nogen Grad betænkeligt at overlade dem til sig selv, til stille Eftertanke eller Læsning i de gode Bøger, der bør findes i ethvert Fangerum. Dels er de ved Indkomsten saa svækket ved daarligt Levned, navnlig Drik, at de i de første Dage er lidet skikket til at foretage sig noget nyttigt. Og endelig vil disse Folks Risiko ved at forsøge en Undvigelse eller et Anfald paa Funktionæren være saa stor i Forhold til den kortvarige Frihed, de derved kunde haabe at opnaa, at man sikkerlig i de absolut overveiende Tilfælde kan gaa ud fra, at der intet sligt vil ske.

Men Sagen er jo, at i de smaa Fængsler hensættes først og fremmest V a r e t æ g t s f a n g e r, Personer, som i vedkommende Distrikt paagribes som mistænkt for Forbrydelser og nu enten skal afvente sin Dom efter en ofte langvarig Undersøgelse eller foreløbig oppebie Afgørelsen af, hvor de efter denne Undersøgelses første Skridt skal sendes hen. Med disse Fanger forholder det sig ganske anderledes.

Her kan det likesaa godt i den stille Landsbygd som i den bevægede Storstad dreie sig om en stor Forbrydelse, et Mord, en Ildspaaættelse, et Landveisrøveri, som truer Foroveren mød Lovens strengeste Straf, og som gjør det til et Livsspørgsmaal for ham at sikre sig Friheden for enhver Pris. Og medens regelmæssig de Straffanger, som hensidder i de smaa Fængsler, er Personer hjemmehørende paa Stedet, hvem Funktionæren kjender, og hvis Sindelag han til en vis Grad kan bedømme, saa er Varetægtsfangerne ofte Omstreifere, løse Eksistenser, for hvem en lunefuld Skjæbne har valgt netop denne stille Afkrog til Skueplads for Misgjerninger, der ellers gjerne foretages under større Forhold. Ja selv om den Lovovertrædelse, for hvilken han nu fængsles, i og for sig ikke er af nogen særlig afskrækkende Art, hvem borger for, at ikke denne ukjendte Person, hvis Fysiognomi

røber den drevne Forbryders Kjendetegn og hvis Kræfter og Smidighed kappes med hans Brutalitet og Ligegyldighed, — hvem borger for, at han ikke ogsaa har et andet og større Opgjør med Myndighederne, et Opgjør, som han frygter langt mere end den nye Forbrydelse, der udfordres for at slippe fri?

Den norske Lov om Fængselsvæsenet af 12. December 1903 bestemmer, at en Varetægtsfange, som ikke selv sørger for passende Beskæftigelse, skal, naar ikke hans Ophold i Fængslet er ganske kortvarigt, saavidt mulig søges beskæftiget med Arbeide for Fængslet. Han er pligtig til at udføre det Arbeide, som anvises ham. Samtidig udvider denne Lov Arbeidspligten for Straffanger, som før kun gjaldt de centrale Anstalter, til ogsaa i sin Almindelighed at omfatte Fangerne i de lokale Fængsler.

Ved disse Bestemmelser er det imidlertid for vort Lands Vedkommende ogsaa over hele Linjen gjort Fængslerne til Pligt at skaffe Fangerne Arbeide.

De Spørgsmaal, som da nødvendigvis paatvinges os, er disse:

Hvilke Slags Arbeide er her mest formaals tjenlige?

Hvordan skal Fængselsarbejdet skaffes til veie?

Hvorledes skal Virksomheden ledes?

Dersom man stod helt frit, vilde jeg med Hensyn til det første Spørgsmaal svare, at det Arbeide er det bedste, som passer bedst for de fleste Fanger. Og da disse paaviselig for den overveiende Del er Folk, som væsentlig vil have sin fysiske Kraft at falde tilbage paa, og som hverken har nogen udviklet Intelligens eller nogen egentlig Fagdannelse, vilde de staa sig bedst paa et Arbeide, der i fortrinlig Grad lægger Beslag paa og opretholder denne fysiske Kraft, helst et Udearbeide med tung Drift, som kunde give dem tilbage til Samfundet med grove Hænder og styrket Krop. Kun de færre,

som paa Forhaand har nogen speciel Færdighed, eller hvis Evne i udpræget Grad ligger for bestemte Arbejder af finere Art, burde sysselsættes med saadanne, idet særlig professionelle Haandværkere naturlig sysselsættes i sit eget Fag.

I Omstændighedernes Medfør, navnlig af den Grund, at de centrale Fængsler næsten overalt laa i de store Byer, uden synderlig store Arealer, er Udviklingen som bekjendt saagodtsom overalt gaaet i Retning af Haandværksdrift som det dominerende Fangearbeide.

Saalænge der saaledes kun var Tale om de store Fængsler, faldt Besvarelsen af dette Spørgsmaal forholdsvis let.

Vistnok maatte man indrømme, at den Oplærelse i haandværksmæssige Fag, der laa saa naturlig forhaanden, og som man rent instinktmæssig greb til, ikke altid var fuldt ud ideel. Den afleverede ofte Fangerne ved Løsladelsen som halvfærdige Haandværkere, der vanskelig kunde bestaa i det fri Livs altid skarpere Konkurrence, — den fyldestgjorde saaledes paa langt nær Kravet paa at sætte dem istand til efter Løsladelsen at tjene sit Brød, — og den fremkaldte ofte hoi-rostede Protester fra det fri Haandværks Udøvere, som med Rette eller Urette paastod, at Fængslerne paa Grund af sin billige Arbejdskraft og sin økonomiske Uafhængighed undersolgte dem. Men paa den anden Side kunde Fængslerne med fuld Berettigelse pege paa, at de dog skaffede Fangerne et Arbeide, som friede dem fra Ørkesløshedens Pinagtighed og moralske Farer. Et Arbeide, som baade opretholdt deres Kræfter, ialfald i nogen Grad kunde afpasses efter den enkeltes Anlæg og Evner, og som, samtidig med at det uimod-sagt udviklede Fangeres Nævenyttighed, leverede et ganske godt og salgbart Produkt, der gav et respektabelt Udbytte for Fængslets Kasse.

Ved de smaa Fængsler vil alene Bevogtningens Faatallighed som Regel reise en aldeles afgjørende Hindring mod alt Udearbeide. Men ogsaa Haandværksarbeidet som Fangearbeide vil her i sin Almindelighed støde paa ganske overordentlige Vanskeligheder.

Gaar man ud fra, at Straffangerne i disse smaa Fængsler kun har ganske korte Tider, vil der selvfølgelig aldrig blive Tale om videre Oplæring i noget Fag for deres Vedkommende. At den enkelte, som paa Forhaand kan noget Fag, ogsaa i Fængslet saavidt gjørlig anvendes i dette, er en anden Sag.

Noget andet skulde det da være, om man kunde tænke sig en mere ordnet og udviklet Haandværksvirksomhed for de Varetægtsfanger, som forudsættes at tilbringe nogen længere Tid i disse Fængsler.

Til Bedømmelse heraf maa man se lidt paa Lokalfængslernes Organisation og de Vilkaar, hvorunder de virker.

Den overordnede Ledelse af disse Fængsler er hos os lagt i Hænderne paa en lokal Embedsmand, regelmæssig en Politiebedsmand eller Dommer. Tilsynet med og Administrationen af Fængslet er imidlertid kun en mere periferisk Gren af vedkommende Embedsmands Forretninger. Ligesaa lidet, som det kan ventes, at han kan afse Tid til at ofre sig mere end hoist fornødent for dette Arbeide, som i Regelen ligger ham temmelig fjernt, ligesaa lidet eller endda mindre tør det forudsees, at han vil have den endda mere specielle Indsigt eller Interesse, som skulde drive ham til at tage sig af sit Fængsels Arbeidsdrift, ialfald i dets Detaljer. Og han har her ingensomhelst Hjælp i nogen regnskabskyndig Kasserer eller i nogen Forvalter med Skjon paa Materialpriser eller Kjendskab til et Marked for Afsætning af den færdige Produktion.

Den direkte Tjenestgjøring ved Fængslet er overladt en Vagtmester, som enten er dets eneste Funktionær eller til sin Medhjælp har en eller i det højeste et Par Betjente. Ved de aller mindste Fængler, som dog nærmest maa regnes for rent midlertidige Detentionslokaler, er endog det hele Stel og Tilsyn lagt i Hænderne paa Distriktets Politibetjent, Lensmanden. Disse sidste ser jeg dog her helt bort fra.

Lokalfængslernes Vagtmestere er ligesom ogsaa Betjentene Mænd af Underklassen. Vagtmesteren er dog for-

saavidt regelmæssig i Besiddelse af nogen høiere Danneise, som han jævnlig har avanceret fra Tjeneste i Politiet eller fra Betjent ud af et af de større Fængsler. Ofte har han Under-officers Uddannelse.

Da man nu i den senere Tid fortrinsvis har anlagt Mænd med Kyndighed i et eller andet Haandværk som Betjente ved de større Fængsler, vil regelmæssig de Vagtmestere, som fra dem kommer til de mindre Lokalfængsler, have haandværksmæssig Uddannelse og have seet Faget anvendt som Fangearbeide under større og mer udviklede Forhold. Men selv disse er som Regel kun hjemme i sit specielle Fag. Og de øvrige vil ligesaa sikkert savne al saadan Forkundskab, og vil som Arbeidsledere være henvist til det Skjon, en forstandig og almindelig praktisk anlagt Mand altid i nogen Grad tilegner sig i Livets og sin Stillings Skole.

Naar nu en Varetægtsfange bliver indsat i et af de saaledes styrede og betjente Lokalfængsler, og det er at forudse, at han skal blive der nogen længere Tid, skal han skaffes et passende Arbeide.

Han kan da enten selv sørge for dette eller skaffes Arbeide for Fængslets Regning.

Kan han det første, er jo Sagen i og for sig klar. Men selv her er man jo langt fra over alle Vanskeligheder.

Tænker man sig f. Eks., at Fangen er Smed eller Snedker, er det jo ikke nok, at han medbringer baade Værktoit og Materiale. Som Regel maa Fængslet ialfald holde de større Arbeidsmaskiner, Filebænk eller Hovelbænk. Og naar det indbragte Materiale er opbrugt, maa det erstattes med nyt. Hvis nu ikke Fangen kan faa dette tilbragt af Slægtninger eller Bekjendte, maa Indkjøbene besørjes af den maaske i Faget helt ukyndige Fængselsbetjent.

Det samme gjælder, men bare i endda stærkere Grad, de Fanger, som ikke selv paa Forhaand sørger for Arbeide, men skal søges sysselsat for Fængslets Regning i Fag, hvori han selv, men ikke Betjenten, har Indsigt.

Men disse Vanskeligheder stiger til Umulighed, hvis der

til dem kommer Hensynet til Fængslets og maaske Betjeningens Sikkerhed.

Thi det er indlysende, at det ved et Fængsel, hvor Bevogtningen regelmæssig kun er betroet en enkelt Mand, og hvor det til sine Tider maa staa helt uden Bevogtning, vilde være forbundet med altfor stor Risiko at betro en for Indbrudstyveri sigtet Person Snedkerværktøi eller en Rovmorder Øks eller Syl.

De samme Hensyn forbyder ogsaa altfor ofte at anvende haandværksuddannede Fanger til det naturligste af alt Arbejde, nemlig Vedligeholdelse af Fængslets egne Bygninger og Indretninger. At lade en Fange, om hvem det er at forudse, at han vil benytte den første gunstige Leilighed til Flugt, reparere Fængslets Døre eller male dets Indhegninger, vilde altfor let berede Betjeningen særdeles ubehagelige Overraskelser.

Imidlertid er det dog saa, at det store Gros af Fanger, særlig de som indsættes i de mindre eller ganske smaa Fængsler, ikke har nogensomhelst Fagdannelse. De er ret og slet almindelige Kropsarbejdere, som lever af Leilighedsarbeidet, ved hvilket de fysiske Kræfter, ikke Uddannelsen, spiller den afgjørende Rolle. For at anvende dem i noget-slags egentligt Haandværk i Fængslet maatte de altsaa oplæres deri.

Men ethvert Haandværk kræver sin Læretid ligesaa vist som sin Lærer.

Om en Varetægtsfange, naar han indsættes i Fængslet, faar nogen Læretid, er der ingen, som ved. En Dag, kanske Dagen efter, kanske om en Uge, løslades Fangen uden noget Varsel og maa forlade det halvfærdige Arbejde, som kanske faar staa længe, før der kommer nogen, som kan betroes at fuldføre det.

Og Læreren, Mesteren? Selv om man er saa heldig at have en Vagtmester eller Betjent med haandværksmæssig Uddannelse, da er denne regelmæssig indskrænket til et bestemt Fag. Men at alle Fanger skulde have Anlæg eller

Haandlag netop for dette Fag, vilde være mer end heldigt. Det er efter min Opfatning lidet rimeligt, at man skulde kunne gjøre Smede af alle Fanger i det Fængsel, hvor Funktionæren er Smed, eller Malere af dem i et andet, hvor han er Maler. Desuden, hvad vilde man smede i det første og male i det andet?

Ovenfor har jeg søgt at fremholde den Grundbetragtning, at Fængslerne efter sit Begreb i første Række er en Sikkerhedsforanstaltning med Samfundets Fred og Tryghed for Øje og i anden Række et Arbejdssted for Fangerne. Dette gjælder de store Fængsler som de smaa, men i Omstændighedernes Medfør disse sidste i en ganske særegen Grad.

Kan det derfor ved de store Etablissementer være baade forsvarligt og formaalstjenligt at sikre sig og lægge en Hovedvægt paa at have en Række haandværksmæssig uddannede Betjenter, som ogsaa ved Siden af sin Egenskab af Arbejdsledere er betroet Fængslets Sikkerhedstjeneste, saa maa det aldrig glemmes, at denne her hviler paa et Samarbejde under en talrigere Organisation. Ved de smaa Fængsler skydes uvægerlig Betjentens Egenskab af Vogter frem i første Række.

Deraf følger to Ting:

For det første, at man ved Valget af Funktionærer ikke for stærkt betoner Kravet paa egentlig Haandværkskynlighed, men snarere søger at sikre sig Personen, der først og fremst har fængselsmæssig Uddannelse og ved Siden deraf er praktiske, nævenyttige Mænd, som uden ensidig Fagdannelse maa forudsættes at kunne tage sig tilrette i ethvert enklere Virke af mindre speciel Art.

For det andet, at man ved Valget af Fangearbejde i Kraft af det samme Grundprincip fortrinsvis bestemmer sig for Virksomheder, som uden at sætte Fængslet eller dets Betjenings Sikkerhed i Fare, med den mindst mulige Oplæring og Veiledning kan drives af det størst mulige Antal Fanger.

Dette vil praktisk talt sige, at man for de smaa Fængslers

Vedkommende ombytter det fagmæssige Haandværksarbeide med, hvad man nærmest kan kalde Husindustri. Altsaa et let, ensartet Arbeide, passende for alle Aldre og Udviklingsgrader, et Arbeide, som kræver lidet Værktøi og billigt Materiale, og hvis Produkter uden Krav paa særlig nitid eller fagmæssig Udførelse er let afsættelige. Af hvilke specielle Arter dette Arbeide skulde bestaa, er overflødigt nærmere at paavise. Det kan gjerne variere efter de lokale Forhold, Fængslets Beliggenhed i By eller Landdistrikt, den stedege Befolknings eiendommelige Forudsætninger o. s. v. Jeg skal her nævne sligt som Baandvæving, Flettearbeide (Spaan, Siv og Bast), alslags Spikkearbeide (Legetøi, tarveligere Redskaber, Økseskaft m. v.) og Notbinding.

Man kan indvende, at dette maa lede til at opgive ialfald enkelte af de ideelle Krav til Fangearbeidet som opdragende og økonomisk Faktor. At man ikke paa denne Maade vil kunne gjøre sig Haab om at lede Fangerne ind paa en Levevei, som kunde sikre dem Brødet efter Løsladelsen, og at der ikke vilde blive noget større økonomisk Udbytte for Fængslet. Jeg tror, efter hvad jeg tidligere har anført, ikke for min Del, at Tabet paa nogen af Siderne bliver noget væsentligt. Det opveies ialfald fuldt ud ved de Fordele, som vindes paa andre Omraader. Særlig kan det ikke kraftig nok betones, at det vil være langt fordelagtigere for en Fange ved Løsladelsen at forlade Fængslet efter Tilegnelsen af Færdighed i et Husgerningsfag, som dog kan skaffe ham en liden Bifortjeneste, end at træde ud i det fri Liv som en halvlært Haandværker, der maa bukke under i Konkurrencen med de fuldlærte i Faget.

Det hele staar eller falder imidlertid paa at finde en brugelig Form for Arbeidets Optagelse og Ledelse. Her som overalt ellers er det Arbeidslederens Person og Indsigt, som bliver det afgjørende.

Hvis man altsaa for Alvor vil stræbe efter i de smaa Fængslers Tjenestemands Person at forene Hensynet til det

fængselsmæssige med Hensynet til deres Virksomhed som Arbeidsledere, staar man overfor en ikke let Opgave.

Jeg tror dog ikke, den er uløselig.

Som det hidtil har været, har man i Regelen været nødt til at vælge mellem de to Hensyn. Kun ved de forholdsvis større Fængsler har man kunnet gjøre Regning paa at faa de ledige Vagtmesterposter besat med Ansøgere blandt Betjentene ved de store Etablissementer. Ellers har den Lønning, man kan byde, været for lav. Og for Betjentenes Vedkommende, hvor slige er ansat, har der vel sjelden eller aldrig kunnet være Tale om nogen Rekruttering fra de egentlige Fængselsmænds Rækker. Følgen har da ogsaa været, at den ansatte enten var en brugbar Vogter, om end uden særlige Forudsætninger for Fængselstjenesten, og ganske ukynlig eller uinteresseret som Arbeidsleder, eller en antagelig Arbeidsbetjent men tarvelig Vogter.

Meget af dette kunde afhjælpes, om den til vedkommende Stilling indstillede gaves Leilighed til at gjennemgaa et Kursus ved et større Fængsel, hvor han som Leiebetjent baade fik tilegne sig den egentlige Fængselstjenestes Detaljer og gjøre sig bekjendt med Arbeidsdriften i de forskjellige Fag.

Saameget lettere kunde dette ske hos os, som den nye norske Fængselslov har samlet alle Fængslers Overledelse under Statens Styre, ligesom alt Fangearbeide nu foregaar for Statens Regning. Der er altsaa ingen Interessesæmninger, som kan stille sig hindrende iveien for et Arrangement som det ovenfor nævnte. Netop heri har vor Fængselsreform et af sine største Fortrin, at den lagde den hele Administration i Statens Haand og aabnede Adgang til frit at foretage de Omformninger, som Udviklingen ogsaa paa dette Omraade kræver. Vort Land er i saa Henseende heldigere stillet end de aller fleste andre.

En sliq Uddannelse af Lokalfængslernes Betjenter skulde i mange Henseender betegne et stort Fremskridt.

Jeg vil ikke tale om, at man derved undgik at antage fler

eller færre Betjente, som under Prøvetiden viste sig uskikket for Stillingen, f. Eks. netop som Ledere af Fængslets Arbejdsdrift, mens de nu mangengang kan holde det gaaende i sit ofte afsidesliggende Smaafængsel, hvor Kontrollen nødvendigvis maa være sjeldnere og mindre skarp, indtil en Dag et tilfældigt større Misgreb eller Skandale gjør en Indskriden paakrævet. Men en Læretid under større Forhold, strengere Orden og Disciplin og stadig Kritik vil danne en Garanti for, at man i Betjenten faar en Mand, som fra første Stund af føler sig hjemme i Fængselsstillingen og forstaar dens Pligter. En Mand, som man baade med Tryghed tør betro hans nye Stilling, og som han selv tør gaa til den med den prøvede Mands Sikkerhed. Og ved paa denne Vis at gjøre Betjenten til et levende Led i de fagmæssig uddannede Fængselsmænds Korporation vil man utvivlsomt høine hans sociale Niveau.

Men dette vilde igjen ikke mindst komme hans Stilling som Arbejdsleder til gode. Ud fra den Indsigt, han vilde have erhvervet under sin Læretid, vilde han forstaa at tillægge de to forskjellige Sider af sin fremtidige Livsgjerning, Bevogtningstjenesten og Arbejdsledelsen, hver for sig det Hensyn, de krævede, uden ensidig at lægge Vægten paa den ene og forsømme den anden.

Der er overflødig nærmere at gaa ind paa den Opgave, de større Etablissementer vilde faa at løse, hvor de vordende Funktionærer skulde tjene sin Prøvetid. Udtrykt i al Korthed vil Opgaven være til en vis Grad at afhjælpe Savnet af en Fagskole for Fængselstjenestemænd.

Vedkommende Fængsel maatte selvfølgelig stadig holde en Reservebetjents Plads til Administrationens Raadighed, hvad der vel forøvrig neppe vilde volde hverken synderlig Gene for Fængslet eller nævneværdig ekstra Bekostning for Staten. Dernæst maatte der sørges for, at vedkommende Lærling gaves Anledning til under erfarne Fængselsmænds Tilsyn at deltage i alle de Grene af Tjenesten, som er fælles ved de store og smaa Fængsler. Og endelig maatte han, hvad Fangearbejdet angaar, faa Leilighed til at sætte sig ind i

netop slige Brancher, som han efter Overtagelsen af sin fremtidige Stilling kunde forudsættes med Fordel at drive i sit eget Fængsel.

Men heraf følger, at det store Fængsel selv delvis maatte optage ialfald i nogen Udstrækning den Slags Industri, som kunde passe for de smaa Lokalfængsler. Det burde tillige holde en Modelsamling, hvorfra disse kunde hente nye, fordelagtige Former, og maaske helst ogsaa forarbejde og levere de særegne Slags Værktøi og Redskaber, som erfaringsmæssigt viste sig mest fordelagtig netop til Brug i Fængslet.

En slig Samvirken er det, som efter min Opfatning bedst kan bane Veien for en heldig Udvikling af Arbeidsvirksomheden i de smaa Fængsler. Thi som ofte nævnt, det er dog først og fremst paa Arbeidets Ledelse, det hele nødvendigvis staar og falder.

At det ved Siden heraf vil være af stor Betydning at søge Lokalfængslerne koncentreret i saa stærk Grad, som Omstændighederne tillader, og i denne Henseende gribe enhver Chance, som Samfærdselsmidlernes Udvikling frembyder, er en Selvfølge. Thi sikkert er det, at selv et Fængsel med kun to Funktionærer giver en ganske anden Sikkerhed og Frihed i disses Bevægelser og Handledygtighed end et, hvor hele det mangeartede Arbejde til enhver Tid er lagt i Hænderne paa en eneste Mand. Denne vil uvægerlig, al personlig Dygtighed og god Vilje tiltrods, føle en vis Ængstelse ved sit Ansvar, og han vil ved sit ofte kun sparsomt af Fritider afbrudte Arbejde lettelig være udsat for at gaa træt og slappet i sin Energi.

At da dette igjen har lettest for at gaa ud over Arbeidsvirksomheden som det sekundære ved Tjenestemandens Virke i de smaa Fængsler, er ikke bare forklarligt, men ogsaa undskyldeligt. Men da staar vi igjen foran den *circulus vitiosus*, som enhver Fængselsmand saa vel ved lurer bagom disse Spørgsmaal.

Thi gjælder det nogensteds, at Lediggang er Djævelens Hovedpude, da gjælder det i Fængslet. Den ørkesløse Fange er det sikre Offer for onde Tanker. Had mod det overmæg-

tige og tyranniske Samfund, Hævn over den Vogter, som i hans Øjne repræsenterer dette Samfund, og ikke mindst Trangen til at bryde Fængslets Mur, bliver de Tanker, som efterhvert vinder Overtaget i hans bitre Sind.

Men vist er det, at denne Mur sjeldnere bliver brudt med endog det bedste Stykke Værktøj, der er betroet Fangen til Brug under hans Arbejde, end med det Redskab, som han under sit orkesløse Driveri selv konstruerer sig af sin triste Celles Inventar.
